

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 17 lipca 2008 r. *

W sprawie C-51/05 P

mającej za przedmiot odwołanie w trybie art. 56 Statutu Trybunału Sprawiedliwości,
wniesione w dniu 7 lutego 2005 r.,

Komisja Wspólnot Europejskich reprezentowana przez C. Cattabriga oraz
L. Visaggię, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń
w Luksemburgu,

strona skarżąca,

w której pozostałymi uczestnikami postępowania są:

Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, z siedzibą w Dolianova (Włochy),

Cantina Trexenta Soc. coop. arl, z siedzibą w Senorbi (Włochy),

Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, z siedzibą
w Sanluri (Włochy),

* Język postępowania: włoski.

Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl, z siedzibą w Santa Maria La Palma (Włochy),

Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari, z siedzibą w Monti (Włochy),

reprezentowane przez C. Dorego oraz G. Dorego, avvocati,

strona skarżąca w pierwszej instancji

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: K. Lenaerts, prezes izby, G. Arestis (sprawozdawca), R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský i T. von Danwitz, sędziowie,

rzecznik generalny: E. Sharpston,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 22 listopada 2007 r.,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 W swoim odwołaniu Komisja Wspólnot Europejskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 23 listopada 2004 r. w sprawie T-166/98 Cantina sociale di Dolianova i in. przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. II-3991 (zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”) w części, w której Sąd zobowiązał Komisję do naprawienia szkody poniesionej przez Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl, Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari (zwane dalej łącznie „Cantine”) w następstwie upadłości Distilleria Agricola Industriale de Terralba (zwanej dalej „DAI”), ze względu na brak mechanizmu, który gwarantowałby w ramach systemu wprowadzonego na mocy art. 9 rozporządzenia Komisji (EWG) nr 2499/82 z dnia 15 września 1982 r. ustanawiającego przepisy dotyczące destylacji prewencyjnej w roku winiarskim 1982/1983 (Dz.U. L 267, s. 16) wypłatę pomocy wspólnotowej przewidzianej w tym rozporządzeniu na rzecz zainteresowanych producentów.

Ramy prawne

- 2 Artykuł 5 ust. 1 rozporządzenia nr 2499/82 określa minimalną cenę skupu wina przeznaczonego do destylacji.
- 3 Zgodnie z motywem ósmym rozporządzenia nr 2499/82 cena ta zwykle nie pozwala na sprzedaż na warunkach rynkowych produktów otrzymanych z tej destylacji. W konsekwencji w rozporządzeniu przewidziany został mechanizm kompensacji

polegający na wypłacie przez agencję interwencyjną ustalonej pomocy z tytułu destylowanego wina, której kwota określona jest w art. 6 akapit pierwszy i drugi tego rozporządzenia.

4 Artykuł 9 rozporządzenia nr 2499/82 stanowi:

„1. Minimalna cena skupu, określona w art. 5 ust. 1 akapit pierwszy, wypłacana jest przez górzelnika producentowi najpóźniej w ciągu 90 dni od dostarczenia do górzelni [całej ilości wina lub w danym przypadku każdej partii wina].

2. Najpóźniej w ciągu 90 dni od przedłożenia dowodu, że cała ilość wina podana w umowie została przedestylowana, agencja interwencyjna wypłaca górzelnikowi pomoc, o której mowa w art. 6 ust. 1, jak również, w odpowiednich przypadkach, dodatek do minimalnej ceny skupu, o którym mowa w art. 5 ust. 1 akapit drugi.

[...]

Górzelnik zobowiązany jest dostarczyć agencji interwencyjnej dowód, że zapłacił minimalną cenę skupu, o której mowa w art. 5 ust. 1 akapit pierwszy, w terminie określonym w ust. 1 akapit pierwszy, jak również dodatek do minimalnej ceny skupu, o którym mowa w art. 5 ust. 1 akapit drugi. Jeżeli dowód ten nie zostanie dostarczony w ciągu 120 dni od dostarczenia dowodu, o którym mowa w akapicie pierwszym, wypłacone kwoty są odzyskiwane przez agencję interwencyjną [...] [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tego rozporządzenia poniżej].

5 Artykuł 11 rozporządzenia nr 2499/82 przewiduje:

„1. Gorzelnik w przypadku wskazanym w art. 9 [...] może złożyć wniosek o wypłatę kwoty, która jest równa pomocy określonej w art. 6 akapit pierwszy, tytułem zaliczki, pod warunkiem ustanowienia zabezpieczenia na rzecz agencji interwencyjnej w wysokości 110% tej kwoty.

2. Zabezpieczenie to ustanawiane jest w formie gwarancji udzielonej przez podmiot odpowiadający kryteriom ustalonym przez państwo członkowskie, któremu podlega agencja interwencyjna.

3. Zaliczka wypłacana jest w ciągu 90 dni od dostarczenia dowodu ustanowienia zabezpieczenia i w każdym przypadku po zatwierdzeniu umowy lub oświadczenia.

[...]”.

6 Artykuł 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości stanowi:

„Roszczenia wynikające z odpowiedzialności pozaumownej Wspólnot ulegają przedawnieniu z upływem pięciu lat od zdarzenia stanowiącego podstawę tej odpowiedzialności. Okres przedawnienia przerywa wniesienie skargi do Trybunału lub uprzednie wniesienie przez poszkodowanego wniosku do właściwej instytucji Wspólnoty. W ostatnim przypadku wniosek musi być wniesiony w ciągu dwóch miesięcy, zgodnie z artykułem 230 traktatu WE i artykułem 146 traktatu EWEA; postanowienia drugiego akapitu art. 232 WE oraz drugiego akapitu artykułu 148 traktatu EWEA stosuje się odpowiednio”.

Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu

- 7 Okoliczności faktyczne leżące u podstaw sporu zostały przedstawione w pkt 16–44 zaskarżonego wyroku i można je podsumować w następujący sposób.
- 8 Cantine są spółdzielniami winiarskimi produkującymi wino na Sardynii (Włochy). W ramach destylacji prewencyjnej w roku winiarskim 1982/1983 w okresie od stycznia do marca 1983 r. dostarczyły one DAI wino, które zostało przedestylowane w terminie przewidzianym w art. 4 rozporządzenia nr 2499/82. Termin 90 dni na dokonanie wypłat na rzecz Cantine, wiążący DAI na mocy art. 9 ust. 1 tego rozporządzenia, upłynął w czerwcu 1983 r.
- 9 W dniu 22 czerwca 1983 r. DAI złożyła do Azienda di Stato per gli interventi nel mercato agricolo (włoskiej agencji interwencyjnej, zwanej dalej „AIMA”) wniosek o zaliczkową wypłatę, na podstawie art. 11 rozporządzenia nr 2499/82, pomocy wspólnotowej z tytułu wina, które zostało dostarczone i przedestylowane. W tym celu DAI dostarczyła wymagane zabezpieczenie wynoszące 110% kwoty pomocy w postaci polisy ubezpieczeniowej wystawionej przez Assicuratrice Edile SpA (zwanej dalej „Assedile”) na rzecz AIMA. W dniu 10 sierpnia 1983 r. AIMA wypłaciła na rzecz DAI żadaną zaliczkę, zgodnie z przywołanym art. 11.
- 10 Z powodu trudności finansowych DAI, w zależności od danego przypadku, albo nie dokonała w ogóle płatności, albo dokonała jej jedynie w części na rzecz producentów — wśród nich Cantine — którzy dostarczyli wino przeznaczone do destylacji. W październiku 1983 r. DAI złożyła wniosek o wszczęcie postępowania w sprawie ustanowienia zarządu przymusowego przewidzianego przez włoskie prawo upadłościowe. Po uwzględnieniu tego wniosku przez sąd właściwy w tej sprawie, to jest Tribunale d’Oristano (Włochy), DAI zawiesiła wszelkie płatności włącznie z płatnościami pozostałej części kwot należnych producentom, którzy dostarczyli jej wino.
- 11 AIMA zażądała od DAI zwrotu pomocy wspólnotowej z potrąceniem kwot wypłaconych prawidłowo wyżej wymienionym producentom ze względu na to, że DAI nie dostarczyła jej w terminie określonym w art. 9 ust. 2 rozporządzenia nr 2499/82

dowodu wypłaty innym producentom minimalnej ceny skupu wina w terminie 90 dni od dostarczenia wina do gorzelnii przewidzianym w art. 9 ust. 1 tego rozporządzenia. Ponieważ DAI nie zwróciła tej pomocy, AIMA zażądała od Assedile wypłaty kwoty zabezpieczenia.

- 12 Na wniosek DAI Pretore de Terralba (Włochy) wydał w dniu 26 lipca 1984 r. zarządzenie tymczasowe zakazujące Assedile wypłaty zabezpieczenia na rzecz AIMA. Wyznaczył on DAI termin 60 dni na wniesienie powództwa co do istoty sprawy.
- 13 We wrześniu 1984 r. DAI wniosła takie powództwo do Tribunale civile di Roma (Włochy). Wniosła między innymi o stwierdzenie, że producenci są ostatecznymi odbiorcami zabezpieczenia ustanowionego przez Assedile w granicach kwot, które pozostały im do wypłaty. Twierdziła, że zabezpieczenie to miało na celu zagwarantowanie wypłaty minimalnej ceny skupu na rzecz producentów, stosownie do dostarczonej ilości wina, w przypadku niewykonania przez gorzelnika ciężących na nim zobowiązań. Zaproponowała zwrócenie się do Trybunału z pytaniami prejudycjalnymi w przedmiocie wykładni znajdujących zastosowanie regulacji wspólnotowych.
- 14 Cantine oraz inna spółdzielnia winiarska, a także pewne konsorcjum spółdzielni winiarskich przystąpili do sprawy jako interwenienci i poparli stanowisko DAI. Podnieśli oni, że kwoty stanowiące przedmiot zabezpieczenia ustanowionego przez Assedile przysługiwały im proporcjonalnie do ilości dostarczonego wina. Wniosły zatem do Tribunale civile di Roma o stwierdzenie, że Assedile jest zobowiązana wypłacić im kwoty niespłaconych wierzytelności przysługujących im wobec DAI, lub ewentualnie o stwierdzenie, że AIMA jest zobowiązana wypłacić im te kwoty.
- 15 W tym samym czasie wyrokiem z dnia 27 lutego 1986 r. Tribunale d'Oristano ogłosił upadłość DAI.
- 16 W wyroku z dnia 27 stycznia 1989 r. Tribunale civile di Roma stwierdził co do istoty, że roszczenia podnoszone przez spółdzielnie interweniujące po stronie DAI pozbawione są podstaw, biorąc w szczególności pod uwagę, że rozporządzenie nr 2499/82

nie rodzi trudności interpretacyjnych, podobnie jak klauzule umowne dotyczące gwarancji udzielonej przez Assedile na rzecz AIMA, oraz że w związku z tym nie ma konieczności zwracania się z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości. Po wykluczeniu uprawnienia do otrzymania kwoty zabezpieczenia od Assedile, na które powoływały się spółdzielnie, Tribunale civile di Roma uznał, że właściwym postępowaniem, w którym spółdzielnie te mogą uzyskać spłatę przysługujących im wierzytelności, jest postępowanie w sprawie upadłości DAI.

- 17 W dniu 27 września 1989 r. Cantine — z wyjątkiem Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari — wniosły apelację od tego wyroku do Corte d'appello di Roma (Włochy). Wyrokiem z dnia 19 listopada 1991 r. sąd ten orzekł o niedopuszczalności apelacji, ponieważ skarżące nie doręczyły jej syndykowi DAI, lecz samej DAI, mimo że znajdowała się ona w stanie upadłości, i następnie nie ponowiły doręczenia prawidłowo w wyznaczonym im terminie.
- 18 W tym czasie, w dniu 16 stycznia 1990 r. Assedile wypłaciła należne kwoty na rzecz AIMA.
- 19 Wyrokiem z dnia 28 listopada 1994 r. Corte suprema di cassazione odrzucił skargę wniesioną przez Cantine — z wyjątkiem Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari — od wyroku Corte d'appello di Roma.
- 20 Cantine dokonały prawidłowego zgłoszenia swych wierzytelności wobec DAI w ramach postępowania upadłościowego mającego za przedmiot jej majątek oraz po zakończeniu tego postępowania w 2000 r. uczestniczyły w podziale masy majątkowej jako wierzyciele uprzywilejowani. Na skutek tego podziału uzyskały one spłaty przysługujących im i uznanych wierzytelności wobec DAI do wysokości 39% ich wartości.
- 21 Pismem z dnia 22 stycznia 1996 r. Cantine zażądały od AIMA uregulowania ich wierzytelności wobec DAI, podnosząc, że AIMA, pobierając zabezpieczenie ustanowione przez Assedile, wzbogaciła się bezpodstawnie. AIMA odrzuciła to żądanie, podnosząc, że zabezpieczenie to jej się należy i że producentom nie przysługuje

wobec niej żadne bezpośrednie powództwo w celu odzyskania ich wierzytelności, jakie mają wobec DAI. W dniu 16 lutego 1996 r. Cantine wszczęły przeciwko AIMA powództwo o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia przed Tribunale civile di Cagliari (Włochy), lecz postępowanie to zostało zawieszono w celu umożliwienia stronom zawarcia ugody.

- 22 W dniu 13 listopada 1996 r. Cantine skierowały skargę do Komisji, w której zarzuciły AIMA naruszenie regulacji wspólnotowych, a w szczególności rozporządzenia nr 2499/82, i zażądały od Komisji między innymi wezwania AIMA i Republiki Włoskiej do wypłacenia im kwot, których nie otrzymały z tytułu pomocy wspólnotowej w roku winiarskim 1982/1983.
- 23 Pismem z dnia 25 czerwca 1997 r. Komisja poinformowała Cantine, że Assedile wypłaciła kwotę ustanowionego zabezpieczenia wraz z odsetkami na rzecz AIMA w dniu 16 stycznia 1990 r. Następnie pismem z dnia 8 grudnia 1997 r. poinformowała je, że AIMA zainkasowała kwotę zabezpieczenia w lutym 1991 r. i zaksięgowła ją na rzecz Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR) w roku obrotowym 1991.
- 24 Pismem z dnia 23 stycznia 1998 r., które wpłynęło do Komisji w dniu 5 lutego 1998 r., Cantine zwróciły się do tej instytucji o wypłatę kwoty odpowiadającej kwocie ich wierzytelności wobec DAI, powołując się na to, że zabezpieczenie pobrane przez AIMA zostało zwrócone do EFOGR. Podniosły one, że z celu rozporządzenia nr 2499/82 polegającego na wspieraniu producentów wina wynika, iż należy uważać je za faktycznych i jedyńych odbiorców pomocy przewidzianej w tym rozporządzeniu.
- 25 Komisja oddaliła ten wniosek pismem z dnia 31 lipca 1998 r. podpisanym przez dyrektora generalnego Dyrekcji Generalnej ds. Rolnictwa, które Cantine otrzymały w dniu 14 sierpnia 1998 r. Podniosła ona, że w niniejszym przypadku pomoc przysługiwała w pierwszej kolejności gorzelnikowi w celu umożliwienia mu skompensovania wyższej ceny skupu wina. Zabezpieczenie zostało ustanowione przez Assedile na rzecz AIMA i producenci nie mają do niego żadnego prawa.

- 26 W tym samym piśmie Komisja ponadto zauważyła, że zatwierdzenie przez AIMA umów zawartych między Cantine a DAI nie zmienia prywatnoprawnego charakteru tych umów, a zatem rzekome zobowiązania Komisji wobec Cantine mają charakter pozaumowny. W konsekwencji wszelkie roszczenia przeciwko Wspólnocie Europejskiej są już przedawnione na podstawie art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości, gdyż kwota zabezpieczenia ustanowionego przez Assedile została wypłacona AIMA w dniu 16 stycznia 1990 r. i zwrócona do EFOGR w roku obrotowym 1991.

Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

- 27 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 12 października 1998 r. Cantine wniosły skargę mającą na celu, po pierwsze, stwierdzenie nieważności pisma Komisji z dnia 31 lipca 1998 r. na podstawie art. 173 traktatu WE (obecnie, po zmianie, art. 230 WE), po drugie, stwierdzenie bezczynności tej instytucji, z naruszeniem art. 175 traktatu WE (obecnie, po zmianie, art. 232 WE), przez zaniechanie wydania decyzji dotyczącej przyznania pomocy wspólnotowej na rzecz Cantine, która powinna była zostać im wypłacona przez DAI, oraz po trzecie, nakazanie Komisji zapłaty na rzecz Cantine, tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia lub na podstawie art. 178 traktatu WE (obecnie, po zmianie, art. 235 WE) tytułem odszkodowania, kwoty równej kwotom niespłaconych wierzytelności przysługujących im wobec DAI.
- 28 Komisja wniosła o odrzucenie skargi jako niedopuszczalnej, ewentualnie o oddalenie jej jako bezzasadnej.
- 29 Zaskarżonym wyrokiem Sąd odrzucił jako niedopuszczalne żądania Cantine dotyczące stwierdzenia nieważności pisma Komisji z dnia 31 lipca 1998 r. i stwierdzenia bezczynności tej instytucji (odpowiednio pkt 80 i 83 tego wyroku). W pkt 84 tego wyroku Sąd odrzucił również wniosek o nakazanie Komisji zapłaty tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia.

- 30 Natomiast w pkt 150 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że żądanie odszkodowania zgłoszone na podstawie art. 235 WE jest dopuszczalne, i w pkt 1 sentencji orzekł, że „Komisja jest zobowiązana do naprawienia szkody poniesionej przez [Cantine] w następstwie upadłości [DAI] spowodowanej brakiem mechanizmu, który gwarantowałby w ramach systemu wprowadzonego art. 9 rozporządzenia [nr 2499/82] wypłatę pomocy wspólnotowej przewidzianej w tym rozporządzeniu na rzecz zainteresowanych producentów”.
- 31 W szczególności w odniesieniu do dopuszczalności żądania zgłoszonego na podstawie art. 235 WE w pkt 129 zaskarżonego wyroku, w ramach podniesionego przez Komisję zarzutu opartego na przedawnieniu roszczenia wynikającego z odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty, Sąd na wstępie przypomniał, że termin przedawnienia przewidziany w art. 46 Statutu Trybunału może rozpocząć bieg wtedy, gdy spełnione zostaną wszystkie przesłanki, od których zależy obowiązek naprawienia szkody. Przesłankami tymi są: niezgodne z prawem zachowanie instytucji wspólnotowych, rzeczywista szkoda oraz związek przyczynowy pomiędzy tym zachowaniem a dochodzoną szkodą.
- 32 Następnie w pkt 130 tego wyroku Sąd przypomniał, że jeżeli chodzi — jak w niniejszej sprawie — o przypadki, w których odpowiedzialność Wspólnoty wynika z aktu normatywnego, termin przedawnienia nie może rozpocząć biegu przed wystąpieniem wywołujących szkodę skutków tego aktu, a w konsekwencji przed poniesieniem nieuniknionej szkody przez zainteresowanych.
- 33 W pkt 131 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł w związku z tym, że w niniejszej sprawie termin przedawnienia rozpoczął bieg w chwili, w której Cantine poniosły w sposób nieunikniony szkodę wynikającą z braku wypłaty w całości lub w części pomocy wspólnotowej. W pkt 132 tego wyroku Sąd podniósł, że w niniejszym postępowaniu jest bezsporne, iż ostatnie dostawy wina przez Cantine miały miejsce w marcu 1983 r. oraz że powinny one otrzymać zapłatę minimalnej ceny skupu wina od DAI na podstawie art. 9 ust. 1 rozporządzenia nr 2499/82 najpóźniej 90 dni od dostarczenia wina do gorzelnii, to znaczy najpóźniej na koniec w czerwca 1983 r.

- 34 Jednak w pkt 133 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, że w szczególnych okolicznościach niniejszego sporu nie można przyjąć, że szkoda poniesiona przez Cantine w końcu czerwca 1983 r. w wyniku braku zapłaty w przepisany terminie całości bądź części minimalnej ceny skupu miała w owej chwili charakter nieunikniony, to znaczy była nieuchronna i przewidywalna.
- 35 Sąd dodał w pkt 136 i 145 zaskarżonego wyroku, że dla oceny nieuniknionego charakteru szkody należało wziąć pod uwagę postępowania wszczęte przez DAI przed sądami włoskimi, dotyczące w szczególności losu zabezpieczenia ustanowionego przez Assedile, a to ze względu na stopień skomplikowania systemu wprowadzonego rozporządzeniem nr 2499/82 i wyjątkowe okoliczności niniejszego przypadku, w których dla przeczornego i rozważnego podmiotu gospodarczego było niezwykle trudne uświadomienie sobie, iż nie mógł on uzyskać przed sądem krajowym zapłaty omawianej pomocy w drodze realizacji powyższego zabezpieczenia.
- 36 W pkt 146 zaskarżonego wyroku Sąd uznał, że w niniejszej sprawie beneficjent zabezpieczenia udzielonego przez Assedile został wskazany w sposób ostateczny w postępowaniach przed sądami krajowymi dopiero po wyroku Corte suprema di cassazione z dnia 28 listopada 1994 r. oraz że w konsekwencji przed tym dniem szkoda poniesiona przez Cantine nie mogła mieć charakteru nieuniknionego.
- 37 W pkt 147 tego wyroku Sąd doszedł do wniosku, że termin przedawnienia wynoszący pięć lat, przewidziany w art. 46 Statutu Trybunału, nie mógł rozpocząć biegu przed dniem 28 listopada 1994 r., wobec czego żądanie zgłoszone na podstawie art. 235 WE w 1998 r. nie może być uważane za spóźnione. W związku z tym w pkt 148 zaskarżonego wyroku Sąd oddalił podniesiony przez Komisję zarzut przedawnienia roszczenia, a w pkt 150 tego wyroku uznał zgłoszone żądanie za dopuszczalne.

Żądania stron w postępowaniu przed Trybunałem

38 Komisja wnosi do Trybunału o:

- uchylenie zaskarżonego wyroku w części, w jakiej uwzględniła ona skargę o zasądzenie od niej odszkodowania;
- o odrzucenie skargi jako niedopuszczalnej w ramach ostatecznego rozstrzygnięcia sporu,
- obciążenie Cantine kosztami postępowania w niniejszej instancji oraz kosztami poniesionymi w postępowaniu przed Sądem.

39 Cantine wnoszą do Trybunału o:

- odrzucenie odwołania;
- ewentualnie, w razie przyjęcia odwołania do rozpoznania, utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku w części, w której Komisja została zobowiązana do naprawienia szkody przez oddalenie podniesionego przez nią zarzutu przedawnienia;
- obciążenie Komisji kosztami postępowania.

W przedmiocie odwołania

- 40 Na poparcie swego odwołania Komisja podnosi tylko jeden zarzut oparty na naruszeniu w pkt 129–150 zaskarżonego wyroku art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości i zasady pewności prawa.

Argumentacja stron

- 41 Komisja podnosi, że z utrwalonego orzecznictwa Trybunału i Sądu wynika zasada, zgodnie z którą przewidziany w art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości pięcioletni termin przedawnienia roszczenia wynikającego z odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty rozpoczyna bieg dopiero od chwili skonkretyzowania się szkody, która ma zostać naprawiona. W przypadku gdy źródłem tej odpowiedzialności jest akt normatywny, bieg terminu przedawnienia może się rozpocząć dopiero od chwili, gdy zainteresowani musieli w sposób nieunikniony ponieść szkodę.
- 42 W szczególności Komisja zarzuca Sądowi nieuwzględnienie w zaskarżonym wyroku okoliczności, że od 1983 r. rozporządzenie nr 2499/82 wywołało konkretną szkodę po stronie Cantine, nie przewidując możliwości wypłaty pomocy wspólnotowej producentom w przypadku niewypłacalności gorzelni. Początek biegu terminu przedawnienia powinien być zatem zostać określony na dzień, w którym z powodu niewypłacalności DAI Cantine nie mogły uzyskać wypłaty tej pomocy w terminie 90 dni od dostarczenia wina do gorzelni, o którym mowa w rozporządzeniu.
- 43 Zdaniem Komisji Sąd oparł natomiast swój wyrok na sposobie postrzegania szkodliwych skutków rozporządzenia nr 2499/82 przez Cantine. W związku z tym twierdzi ona, że Sąd, który uznał za niewystarczającą okoliczność, że Cantine wiedziały o okoliczności poniesienia szkody w wyniku stosowania tego rozporządzenia, orzekł, że niezbędne jest wystąpienie elementu całkowicie subiektywnego w postaci świadomości po stronie Cantine, że mogą one uzyskać zaspokojenie roszczenia tylko

w drodze skargi o odszkodowanie wniesionej przeciwko Komisji, w tym przypadku po zakończonych niepowodzeniem próbach uzyskania przed sądami krajowymi wypłaty pomocy wspólnotowej poprzez przyznanie im zabezpieczenia udzielonego przez Assedile.

- 44 Komisja podnosi ponadto, że zaskarżony wyrok nie jest też zgodny z zasadami określonymi w wyroku Trybunału z dnia 7 listopada 1985 r. w sprawie 145/83 Adams przeciwko Komisji, Rec. s. 3539. Uważa ona, że Cantine nie mogą powoływać się na ten wyrok, ponieważ Trybunał wziął w nim pod uwagę niezawinioną nieznajomość okoliczności faktycznej będącej źródłem szkody. Tymczasem, jak to zostało stwierdzone w pkt 139 i 140 zaskarżonego wyroku, nie ma żadnej wątpliwości co do faktu, że Cantine znały szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia nr 2499/82.
- 45 Komisja zarzuca również Sądowi naruszenie w zaskarżonym wyroku zasady pewności prawa, której poszanowanie jest niezbędne przy stosowaniu terminów przedawnienia. Bowiern uzależnienie początku biegu pięcioletniego terminu, o którym mowa w art. 46 Statutu Trybunału, od subiektywnego postrzegania przez każdą zainteresowaną stronę nieuniknionego charakteru poniesionej szkody oznaczałoby pozostawienie stronie poszkodowanej możliwości swobodnego decydowania o chwili, w której roszczenie wynikające z odpowiedzialności odszkodowawczej wreszcie uległoby przedawnieniu. Ponadto Komisja dodaje w tym zakresie, że wszczęte przez Cantine postępowania apelacyjne i kasacyjne w żaden sposób nie wpłynęły w niniejszej sprawie na ich przekonanie co do nieuniknionego charakteru szkody.
- 46 Poza tym Komisja podnosi, że Sąd podał wewnętrzne sprzeczne uzasadnienie swego wyroku. Z jednej strony bowiem odmówił uznania wyczerpania krajowych środków prawnych za przesłankę dopuszczalności skargi w zakresie odpowiedzialności pozaukłmownej wniesionej przez Cantine przeciwko Komisji, a z drugiej strony powiął początek biegu terminu przedawnienia znajdującego zastosowanie do tej skargi z dniem wydania ostatecznego wyroku sądu krajowego, czyli w tym przypadku wyroku Corte suprema di cassazione z dnia 28 listopada 1994 r.
- 47 Natomiast Cantine twierdzą, że odwołanie nie jest zasadne i że Sąd prawidłowo uznał w zaskarżonym wyroku, że przesłanki wniesienia skargi w zakresie odpowiedzialności

pozaumownej wniesionej przeciwko Komisji nie zaistniały, dopóki spór wszczęty przed sądami krajowymi nie został rozstrzygnięty w następstwie wyroku Corte suprema di cassazione.

48 Cantine uważają, że przed zwróceniem się do organów wspólnotowych musiały one poczekać na wynik sporów toczonych na poziomie krajowym, biorąc w szczególności pod uwagę brak w niniejszej sprawie jakichkolwiek norm regulujących sytuację niewypłacalności gorzelnika. Dodają w tym zakresie, że Sąd z całą pewnością odrzuciłby ich skargę dotyczącą odpowiedzialności pozaumownej ze względu na niewyczerpanie krajowych środków prawnych. Zdaniem Cantine nie doszło więc do przedawnienia, gdyż termin przedawnienia roszczeń wynikających z odpowiedzialności pozaumownej zgłoszonych wobec Komisji rozpoczął bieg dopiero po odrzuceniu skargi przez Corte suprema di cassazione, nadając orzeczeniu Tribunale civile di Roma walor powagi rzeczy osądzonej.

49 Ponadto Cantine odpowiadają Komisji, że jej argumentacja, zgodnie z którą zaskarżony wyrok zawiera wewnętrzną sprzeczność co do dopuszczalności skargi w zakresie odpowiedzialności pozaumownej skierowanej przeciwko Komisji i początku biegu terminu przedawnienia znajdującego zastosowanie do roszczeń objętych tą skargą, jest w każdym razie nieuzasadniona, ponieważ opiera się na zestawieniu dwóch części wyroku odnoszących się do różnych pojęć prawnych i różnych okoliczności faktycznych.

50 Na wypadek gdyby Trybunał uwzględnił argumenty Komisji dotyczące przedawnienia roszczeń wynikających z odpowiedzialności pozaumownej skierowanych przeciwko Komisji i gdyby określił nowy początek biegu terminu przedawnienia tych roszczeń, Cantine twierdzą, że bieg tego terminu nie mógłby się w stosunku do nich rozpocząć przed powstaniem bezpodstawnego wzbogacenia Komisji w wyniku zwrotu zabezpieczenia udzielonego przez Assedile, który został dokonany w 1991 r. przez AIMA na rzecz EFOGR. Cantine podnoszą, że dowiedziały się o zwrocie środków na rzecz EFOGR, a tym samym o bezpodstawnym wzbogaceniu Wspólnoty dopiero po otrzymaniu pisma Komisji z dnia 8 grudnia 1997 r. Termin przedawnienia roszczenia powinien zatem biec od tego dnia.

- 51 Cantine powołują się w tym zakresie na utrwalone orzecznictwo Trybunału, a w szczególności na wyżej wymieniony wyrok w sprawie Adams przeciwko Komisji, zgodnie z którym zarzutu przedawnienia nie można podnieść wobec poszkodowanego, który o okoliczności wywołującej szkodę mógł dowiedzieć się dopiero z opóźnieniem i który w konsekwencji nie mógł skorzystać z odpowiedniego terminu do wniesienia skargi. Cantine podkreślają również, że nie zaniechały ochrony swych praw i zwróciły się do AIMA w celu uzyskania spłaty wierzytelności przysługujących im wobec DAI z zabezpieczenia udzielonego przez Assedile, a następnie do Komisji w celu zwrócenia uwagi na nieprawidłowości po stronie AIMA. W tej sprawie zatem nie można zarzucić im żadnego zawinionego opóźnienia.

Ocena Trybunału

- 52 Na wstępie należy przypomnieć, że z prawa do wniesienia skargi do sądu wspólnotowego można skorzystać jedynie na warunkach przewidzianych w tym celu przez przepisy regulujące każdy konkretny rodzaj skargi, czyli w niniejszym przypadku — skargę w sprawie odpowiedzialności odszkodowawczej, o której mowa w art. 235 WE. W konsekwencji z prawa tego można było prawidłowo skorzystać przed Sądem tylko, jeżeli zastosował on prawidłowo między innymi przepisy określające zasady przedawnienia dotyczące tej skargi (zob. podobnie postanowienie z dnia 18 lipca 2002 r. w sprawie C-136/01 P Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi przeciwko Komisji, Rec. s. I-6565, pkt 26).
- 53 Zgodnie z art. 46 Trybunału Sprawiedliwości roszczenia przeciwko Wspólnocie wynikające z odpowiedzialności pozaumownej przedawniają się z upływem pięciu lat od zdarzenia stanowiącego podstawę tej odpowiedzialności.
- 54 Bieg pięcioletniego terminu przedawnienia, o którym mowa w powyższym przepisie, rozpoczyna się od chwili spełnienia wszystkich przesłanek powstania obowiązku naprawienia szkody, a zwłaszcza od chwili skonkretyzowania się szkody, która ma zostać naprawiona. Z tego wynika, że w odniesieniu do przypadków, w których odpowiedzialność Wspólnoty powstała w wyniku aktu normatywnego, bieg terminu przedawnienia nie może rozpocząć się przed wystąpieniem wywołujących szkodę skutków tego aktu, a tym samym przed chwilą, w której zainteresowani ponieśli

nieuniknioną szkodę [zob. m.in. wyroki z dnia 27 stycznia 1982 r. w sprawach połączonych 256/80, 257/80, 265/80, 267/80 i 5/81 Birra Wührer i in. przeciwko Radzie i Komisji, Rec. s. 85, pkt 10, oraz z dnia 19 kwietnia 2007 r. w sprawie C-282/05 P Holcim (Deutschland) przeciwko Komisji, Zb.Orz. s. I-2941, pkt 29].

- 55 W niniejszej sprawie w pkt 131 zaskarżonego wyroku Sąd orzekł, że termin przedawnienia rozpoczął bieg w chwili, w której Cantine poniosły w sposób nieunikniony szkodę wynikającą z braku wypłaty w całości lub w części pomocy wspólnotowej. Podniósł on ponadto w pkt 132 tego wyroku, że Cantine powinny były otrzymać tę wypłatę od DAI najpóźniej na koniec czerwca 1983 r., zgodnie z art. 9 ust. 1 rozporządzenia nr 2499/82. Jednakże w szczególnych okolicznościach niniejszego sporu Sąd w pkt 133 zaskarżonego wyroku nie uznał, że szkoda poniesiona przez Cantine na koniec czerwca 1983 r. miała w owej chwili charakter nieunikniony, to znaczy, że była nieuchronna i przewidywalna.
- 56 Sąd orzekł w pkt 136 i 145 zaskarżonego wyroku, że dla oceny nieuniknionego charakteru szkody należało wziąć pod uwagę postępowania wszczęte przez DAI przed sądami włoskimi, dotyczące losu zabezpieczenia udzielonego przez Assedile, a to ze względu na stopień skomplikowania systemu wprowadzonego rozporządzeniem nr 2499/82 i wyjątkowe okoliczności niniejszego przypadku, w których dla przezornego i rozważnego podmiotu gospodarczego było niezwykle trudne uświadomienie sobie przed zakończeniem tych postępowań, iż nie mógł on uzyskać przed sądem krajowym zapłaty omawianej pomocy w drodze realizacji powyższego zabezpieczenia.
- 57 W związku z tym w pkt 145–147 zaskarżonego wyroku Sąd stwierdził, że dopiero po wydaniu w dniu 28 listopada 1994 r. wyroku przez Corte suprema di cassazione Cantine mogły zdać sobie sprawę, iż nie otrzymają wypłaty pomocy z kwoty zabezpieczenia i że tym samym poniesiona przez nie szkoda nie mogła przed tym dniem mieć charakteru nieuniknionego, wskutek czego przed tym dniem pięcioletni termin przedawnienia przewidziany w art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości nie mógł rozpocząć biegu.

- 58 Należy tu stwierdzić, że w ten sposób Sąd zastosował subiektywne podejście do kwestii wystąpienia przesłanek odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty, zgodnie z którym szkoda wywołana przez sprzeczny z prawem akt normatywny nie może być uznana za nieuniknioną, jeżeli strona, która twierdzi, że jest poszkodowana, w taki sposób jej nie postrzega. W zaskarżonym wyroku Sąd uzależnił bowiem ocenę nieuniknionego charakteru szkody wyrządzonej Cantine od uświadomienia sobie przez nie, że nie uzyskają naprawienia szkody przed sądami krajowymi.
- 59 Przesłanki, od spełnienia których uzależniony jest obowiązek naprawienia szkody, o którym mowa w art. 288 WE, a tym samym zasady przedawnienia roszczeń zmierzających do naprawienia szkody mogą opierać się wyłącznie na kryteriach ściśle obiektywnych. Gdyby bowiem było inaczej, zagrożona zostałaby zasada pewności prawa, na której to opierają się zasady przedawnienia, a która wymaga, aby normy prawa wspólnotowego były jasne i dokładne, tak aby zainteresowane podmioty miały orientację w stanie prawnym i stosunkach prawnych wynikających ze wspólnotowego porządku prawnego (zob. wyrok z dnia 15 lutego 1996 r. w sprawie C-63/93 Duff i in., Rec. s. I-569, pkt 20).
- 60 Należy ponadto podnieść, że konsekwencją nierozpoczęcia biegu terminu przedawnienia roszczenia wynikającego z odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty aż do chwili, gdy strona rzekomo poszkodowana osobiście nie uświadomiła sobie, że poniosła szkodę, jest uzależnienie chwili utraty możliwości dochodzenia tego roszczenia od indywidualnego postrzegania przez każdą ze stron zaistnienia szkody, co stałoby w sprzeczności z wymogiem pewności prawa niezbędnej przy stosowaniu terminów przedawnienia.
- 61 W tym zakresie należy zauważyć, że Trybunał odrzucił twierdzenie, iż termin przedawnienia, o którym mowa w art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości, rozpoczyna swój bieg dopiero od chwili, w której poszkodowany powziął dokładne wiadomości o okolicznościach faktycznych sprawy, ze względu na to, iż znajomość faktów nie należy do przesłanek, które muszą zostać spełnione, by termin przedawnienia rozpoczął swój bieg (zob. ww. postanowienie w sprawie Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi przeciwko Komisji, pkt 31). Przy określaniu początku biegu terminu przedawnienia roszczenia wynikającego z odpowiedzialności pozaumownej Wspólnoty nie można więc brać pod uwagę subiektywnej oceny zaistnienia szkody.

- 62 Z powyższego wynika, że w zaskarżonym wyroku Sąd nie mógł ustalić nieuniknionego charakteru szkody wyrządzonej Cantine, a przez to początku biegu terminu przedawnienia ich roszczeń wynikających z odpowiedzialności odszkodowawczej w oparciu o sposób postrzegania przez Cantine wywołujących szkodę następstw rozporządzenia nr 2499/82. W tym celu Sąd powinien był natomiast oprzeć się wyłącznie na kryteriach obiektywnych.
- 63 Właśnie na takich kryteriach Trybunał opierał się dotychczas w celu ustalenia początkowej daty biegu terminu przedawnienia, o którym mowa w art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości. Jak bowiem wynika z pkt 33 wyżej wymienionego wyroku w sprawie Holcim (Deutschland) przeciwko Komisji, Trybunał orzekł, że termin ten rozpoczyna bieg od chwili rzeczywistego wystąpienia szkody majątkowej. Zatem z tego wynika, że początek biegu terminu przedawnienia jest związany z obiektywną stratą powstałą konkretnie w majątku strony, która twierdzi, że została poszkodowana.
- 64 W niniejszej sprawie Sąd powinien był więc w zaskarżonym wyroku przyjąć, że pięcioletni termin przedawnienia roszczenia wynikającego z odpowiedzialności odszkodowawczej, podniesionego przez Cantine na podstawie art. 235 WE, rozpoczął bieg od dnia, w którym szkoda wywołana przez rozporządzenie nr 2499/82 obiektywnie zaistniała w ten sposób, że w majątku Cantine powstała strata.
- 65 W szczególności Sąd powinien był orzec, że powyższy termin przedawnienia rozpoczął bieg w chwili, w której zastosowanie niezgodnego z prawem systemu wypłat pomocy wspólnotowej przewidzianego w art. 9 rozporządzenia nr 2499/82 rzeczywistość i obiektywnie wyrządziło Cantine szkodę przez niezagwarantowanie im bezpośredniej wypłaty pomocy wspólnotowej po niewypłacalności DAI. Chwila ta powinna więc być zostać ustalona na dzień, w którym Cantine nie mogły uzyskać wypłaty we wskazanym w powyższym przepisie terminie 90 dni od dostarczenia wina do gorzelnii, czyli jak to wynika między innymi z pkt 132 zaskarżonego wyroku — na koniec czerwca 1983 r.
- 66 Tymczasem orzekając w pkt 147 zaskarżonego wyroku, że termin przedawnienia przewidziany w art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości nie mógł rozpocząć biegu przed dniem 28 listopada 1994 r., a tym samym stwierdzając w pkt 150 tego

wyroku, że skarga dotycząca odpowiedzialności odszkodowawczej wniesiona w dniu 12 października 1998 r., czyli ponad piętnaście lat od rzeczywistego zaistnienia szkody, jest dopuszczalna, jako że nie została złożona zbyt późno, Sąd błędnie zastosował przepisy dotyczące zasad przedawnienia zawarte w powyższym artykule.

- 67 Ponadto należy odrzucić argumentację Cantine opartą na wyżej wymienionym wyroku w sprawie Adams przeciwko Komisji stwierdzającym, że zarzutu przedawnienia nie można podnieść wobec poszkodowanego, który o okoliczności wywołującej szkodę mógł dowiedzieć się dopiero z opóźnieniem. Bowiem inaczej niż w sprawie, w której wydany został ów wyrok, w niniejszej sprawie Cantine nie mogą twierdzić, że od końca czerwca 1983 r. nie miały wiedzy o okoliczności, która wyrządziła im szkodę, ponieważ w tym czasie doskonale zdawały sobie sprawę, iż art. 9 rozporządzenia nr 2499/82 w żaden sposób nie zapewniał im bezpośredniej wypłaty pomocy wspólnotowej w razie niewypłacalności gorzelnika.
- 68 Należy także dodać, że zgłoszenie się przez Cantine w charakterze interwenientów w postępowaniu w sprawie zabezpieczenia wszczętym przez DAI przed sądami włoskimi nie stało na przeszkodzie złożeniu przez nie równoległe skargi dotyczącej odpowiedzialności odszkodowawczej do Trybunału na podstawie art. 235 WE. Przepis ten przyznaje właśnie sądom wspólnotowym wyłączną kompetencję do rozpoznawania skarg o naprawienie szkody w trybie z art. 288 akapit drugi WE wniesionych przeciwko Wspólnocie (zob. na przykład wyrok z dnia 27 września 1988 r. w sprawach połączonych od 106/87 do 120/87 Asteris i in., Rec. s. 5515, pkt 15).
- 69 Na koniec należy podnieść, że jak to wynika z samego brzmienia art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości, wniesienie skargi do sądu krajowego nie może stanowić przyczyny przerwania biegu terminu przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody na podstawie art. 235 WE (zob. podobnie ww. postanowienie w sprawie Autosalone Ispra dei Fratelli Rossi przeciwko Komisji, pkt 56). Stąd wniosek, że również wniesienie skargi na poziomie krajowym nie może zmieniać początku biegu terminu przedawnienia tego roszczenia.
- 70 Z całości powyższych uwag wynika, że zaskarżony wyrok należy uchylić w części, w której Sąd uznał za dopuszczalną skargę dotyczącą odpowiedzialności

pozaumownej wniesioną przez Cantine i nakazał Komisji naprawienie szkody poniesionej przez nie w następstwie upadłości DAI ze względu na brak mechanizmu, który gwarantowałby w ramach systemu wprowadzonego na mocy art. 9 rozporządzenia nr 2499/82 wypłatę na rzecz zainteresowanych producentów pomocy wspólnotowej przewidzianej w tym rozporządzeniu.

W przedmiocie skargi przed Sądem

- 71 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy zdanie drugie Statutu Trybunału Sprawiedliwości w przypadku uchylenia orzeczenia Sądu Trybunał może wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeżeli stan postępowania na to pozwala. Należy wskazać, że w niniejszej sprawie ma to miejsce.
- 72 Jeśli chodzi o wniosek Cantine mający za przedmiot nakazanie Komisji, na podstawie art. 235 WE, wypłacenie im odszkodowania w kwocie równej wartości ich niespłaconych jeszcze wierzytelności wobec DAI, to nie może on zostać uwzględniony z przy czyn podanych w pkt 63–66 niniejszego wyroku.
- 73 Jak to bowiem wynika między innymi z pkt 65 niniejszego wyroku, pięcioletni termin przedawnienia przewidziany w art. 46 Statutu Trybunału Sprawiedliwości rozpoczął bieg od końca czerwca 1983 r., wobec czego wspomniany wniosek o odszkodowanie na podstawie art. 235 WE, zgłoszony w 1998 r., należy uznać za przedawniony i związku z tym należy go odrzucić jako niedopuszczalny.
- 74 W konsekwencji biorąc pod uwagę, że w zaskarżonym wyroku Sąd odrzucił już jako niedopuszczalne wnioski Cantine o stwierdzenie nieważności pisma Komisji z dnia 31 lipca 1998 r. oraz o stwierdzenie bezczynności tej instytucji, jak również o nakazanie Komisji zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia, skargę Cantine w sprawie T-166/98 należy odrzucić w całości.

W przedmiocie kosztów

75 Zgodnie z art. 122 regulaminu Trybunału Sprawiedliwości, jeżeli odwołanie jest zasadne i Trybunał orzeka wyrokiem kończącym postępowanie w sprawie, rozstrzyga on o kosztach. Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu stosowanym do postępowania odwoławczego na podstawie art. 118 tego regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Z uwagi na to, że Komisja wniosła o obciążenie kosztami postępowania Cantine, które przegrały niniejszą sprawę, należy obciążyć je kosztami postępowania w niniejszej instancji oraz kosztami poniesionymi w postępowaniu przed Sądem.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Wyrok Sądu Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich z dnia 23 listopada 2004 r. w sprawie T-166/98 *Cantina sociale di Dolianova i in. przeciwko Komisji* zostaje uchylony w części, w której Sąd uznał za dopuszczalną skargę dotyczącą odpowiedzialności pozaumownej wniesioną przez *Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl*, *Cantina Trexenta Soc. coop. arl*, *Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl*, *Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl*, *Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl* *Monti-Sassari* i zobowiązał Komisję Wspólnot Europejskich do naprawienia szkody poniesionej przez te podmioty w następstwie upadłości *Distilleria Agricola Industriale de Terralba* ze względu na brak mechanizmu, który gwarantowałby w ramach systemu wprowadzonego na mocy art. 9 rozporządzenia Komisji (EWG) nr 2499/82 z dnia 15 września 1982 r. ustanawiającego przepisy dotyczące destylacji prewencyjnej w roku winiarskim 1982/1983 wypłatę pomocy wspólnotowej przewidzianej w tym rozporządzeniu na rzecz zainteresowanych producentów.
- 2) Skarga w sprawie T-166/98 zostaje odrzucona.

- 3) **Cantina sociale di Dolianova Soc. coop. arl, Cantina Trexenta Soc. coop. arl, Cantina sociale Marmilla — Unione viticoltori associati Soc. coop. arl, Cantina sociale S. Maria La Palma Soc. coop. arl, Cantina sociale del Vermentino Soc. coop. arl Monti-Sassari** zostają obciążone kosztami postępowania w niniejszej instancji oraz kosztami poniesionymi w postępowaniu przed Sądem Pierwszej Instancji Wspólnot Europejskich.

Podpisy